



EYÜP'TEKİ ÇARDAKLI TÜRBELERİN  
ASMA KAPILARI  
(HACET KAPILARI)



Dr. Aziz DOĞANAY



1968 yılında Giresun'da doğdu. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Tezhib Anasanat Dalı'ndan mezun oldu (1991). Aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yaptı (1994). Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Türk El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde görev yaptı (1993-1994). M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Anabilim Dalı'nda ilk, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı'nda ikinci doktorasını tamamladı (2002). Halen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslâm Sanatları Tarihi Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır. Çalışmalarını daha çok Osmanlı mimarî tezyînatı üzerine yoğunlaştıran Doğanay Sanat Tarihi Derneği üyesidir.

Mezar yapıları itibarıyla İstanbul'un en yoğun semtlerinden birisi olan Eyüpsultan, mezar mimarisindeki yenilikler bakımından da dikkat çekmektedir. Burada Osmanlı türbe mimarisinin hemen her tipine rastlanmakta, bugüne kadar fazlaca dikkat çekmeyen çardaklı (baldeken) türbeler, özel bir grup oluşturmaktadır.

Mehmet Nermi Haskan'ın tespitlerine göre, bugün Eyüpsultan'da 120 türbe bulunmaktadır<sup>(1)</sup>. Bunların bir kısmı sanduka şeklinde olup, üzerlerinde ayrıca bir yapı birimi bulunmadığından, biçim itibarıyla türbe mimarisinin dışında değerlendirilmesi gerekir. Yıldız Demiriz *Eyüp'de Türbeler*<sup>(2)</sup> adlı eserinde 46 türbeye yer vermiş olup, çardaklı şekilde inşa edilenler burada yalnızca dokuz adettir.

Mimar Sinan'ın tezkirelerinde kayıtlı olan, fakat bugün nerede olduğu dahi bilinmeyen Eyüp'teki iki türbenin izini sürerken, türbelerin yoğun olduğu Eyüpsultan Camii civarında yaptığımız araştırmalarda ilginç bir buluntuya rastladık (R.01). Pulak Mustafa Paşa Türbesinin doğusunda yer alan çukur bir alanda, baklavalı sütun başlıklarıyla birlikte dört sütun yatmaktadır. Bu sütunların, bugün burada mevcut olmayan bir türbeye mi ait olduğu, yoksa buraya sonradan başka bir yerden mi nakledildiği anlaşılamamaktadır. Eski Eyüp Sultan Camii'nin yıkılmasına sebep olan deprem, buradaki türbeyi de yıkmış fakat tekrar inşa edilememiş olabilir. Bu sütun ve sütun başlıklarının, buraya bir türbe yapılması niyetiyle getirilip, bu niyetin gerçekleştirilememiş olması da ihtimal dahilindedir. Yapılacak temizlik kazısı sonucunda sütun kaidelerinin yerleri tesbit edilirse, bu durum rahatlıkla açıklığa kavuşturulabilir. Vaktiyle burada eğer bir türbe var idiyse, bu türbenin kimlere ait olduğu ancak diğer kaynaklarla desteklenerek ortaya konabilir. Zira mezkur alan, bugün tamamen kabirlerle doldurulmuş olduğundan, bu türbenin kimler adına yaptırılmış olduğu anlaşılamamaktadır. Bu alandaki kabirlerde, Siyavuş Paşa veya Sokollu Mehmed Paşa'ya işaret eden herhangi bir emareye rastlanmamaktadır<sup>(3)</sup>.

Anadolu Selçuklularında rastlanmayan ve Beylikler Devrinden itibaren karşımıza çıkan çardaklı açık türbe uygulaması<sup>(4)</sup> Bursa'da Ak Türbe (1414), Saraylılar Türbesi

(XV.yy.), Ebe Hatun Türbesi (XV.yy.) ve İstanbul'da Şir-i Merd Çavuş Türbesi (1513), İskender Paşa Türbesi (1515), Alâeddin Ali Çelebi Türbesi (1496'dan sonra) ve Mahmud Ağa Türbe'si (1522) ve benzeri yapılarda, bazı farklılıklarla varlığını sürdürmüştür<sup>(5)</sup>. İlk Devir Osmanlı çardaklı türbeleri, ekseriyetle dört paye üzerine oturan bir kubbe veya payelerle aralarındaki sütunlar üzerine kondurulan kubbeden ibarettir. Dört veya daha fazla paye üzerine bir kubbenin oturtulmasıyla meydana getirilen çardaklı türbe mimarisine, Eyüp türbelerinde bir yenilik eklenerek, payeler ince birer sütuna dönüştürülmüştür. Bununla birlikte, yığma ayaklar üzerine bina edilen çardak yapıları türbe geleneğinden tamamen vazgeçilmiş değildir. Dört veya daha fazla sütun üzerine bina edilerek şekillenen türbe geleneğinin Balkanlar'da da yaygınlık kazandığı görülmektedir. Saraybosna'da Ali Paşa Türbesi (1553), Hacı Sinan Türbesi (XVI.yy.), Travnik'de Muhsinzâde Abdullah / Seyyid Hafız Celâl Paşa Türbesi (1749), Şeyh Mehmed Türbesi (1780-82) ve Perişan Mustafa Paşa (1798-99) türbeleri bunlardan bazılarıdır<sup>(6)</sup>.

Eyüp'te, Yıldız Demiriz'in "Mehmed Çelebi Türbesi" olarak adlandırdığı<sup>(7)</sup> Çiftegelinler Türbesi'nin yanındaki altı destekli açık türbe, sonradan yapılan ilaveleriyle birlikte değişik bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Çiftegelinler Türbesi ise iki katlı fakat üstü açık tarzda hazırlanmış tasarımıyla, çağının diğer mezar yapılarından daha farklı bir anlayışla ortaya konulmuştur (R.15). Yığma ayaklar üzerine bina edilmiş olan Alâeddin Ali Çelebi (1496'dan sonra) ve Mahmud Ağa (1522) türbeleriyle, sütun ayaklar üzerine bina edilmiş olan Mehmed Çelebi (1567) ve Lala Mustafa Paşa (1580) türbeleri, açık



Resim 01; Eyüpsultan Camii haziresindeki türbe kalıntıları.

(1) Mehmet Nermi Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, Eyüpsultan Belediyesi Yay., İstanbul 1999, s. 131-243.

(2) Yıldız Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1989, s. 12-86.

(3) Konu üzerindeki araştırmalarımız devam etmektedir.

(4) Hakkı Önkâl *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 11.

(5) Komisyon, *Türkiyede Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, III, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 1983, s. 255-256.

(6) Ekrem Hakkı Ayverdi ve diğerleri, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, II/3, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1981, s. 293, 294, 311, 448, 451, 452.

(7) Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, s. 57-59.

Resim 02;Üç değişik plan tipine örnek teşkil eden Eyüpsultan Camii haziresindeki açık türbeler.



(8) Bu türbenin kime ait olduğu konusu ve ismi biraz tartışmalıdır. Geniş bilgi için bu çalışmanın katalog kısmında ilgili bölüme bakınız.

(9) Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, s. 29, 41; Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, s. 147, 173.

(10) Semavi Eyice, "Eyüpsultan Semtinde Tarih ve Sanat Tarihi", *Tarih Kültür ve Sanatıyla II. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler 8-10 Mayıs 1998*, İstanbul 1998, s. 20; Suphi Saatçi, "Sinan'ın Mimarbaşı Olarak Eyüp'teki İlk Eseri", *Tarih Kültürü ve Sanatıyla II. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler 8-10 Mayıs 1998*, Eyüp Belediyesi Kültür Yay., İstanbul 1998, s. 60.

(11) Celâl Esad Arseven, "Tak", *Sanat Ansiklopedisi*, IV, MEB Basımevi, İstanbul 1983, s. 1901.

çardaklı şekilde, kapısız olarak tasarlanmışlardır.

Hançerli Fâtıma Sultan (1533), Pulak Mustafa Paşa (1534), Ayas Mehmed Paşa (1539), Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi (1546) ve Paşazâdeler<sup>(8)</sup> (XVI. yy. sonu) türbeleri çardaklı ve takkapılı; Çiftegelinler Türbesi ile (1520?) Mustafa Ağa (1587) Türbesi açık, fakat takkapılı olarak tertip edilmişlerdir.

Eyüp'teki açık türbeleri, üslup özellikleri bakımından üç sınıfta değerlendirebiliriz. Birincisini, Osmanlı mimarisinde ilk devirden beri görülen, kare veya çok kenarlı plan şemasına sahip yığma ayaklı yapılar oluşturmaktadır. Bu tür yapılarda, pek azı müstesna, takkapıya rastlanmamaktadır. İkincisini, sütun ayaklar üzerine kurulan çardaklı türbeler meydana getirmektedir. Asma kapıların bariz bir şekilde görüldüğü yapı grubunu bu sınıf oluşturmaktadır. Üçüncü grupta ise, etrafı mermer ve demir şebekelerle çevrilmiş çardaksız açık türbeler yer almaktadır (R.02).

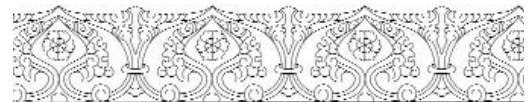
Bu araştırmada, Akşehir Nasreddin Hoca Türbesi'nde olduğu gibi yanları açık, fakat harimine bir kapı ile girilen, açık türbelerin takkapıları ele alınmıştır. Kaynaklarda mimarî bir terim olarak bu tür kapıları ifade eden ortak bir isme rastlanmamaktadır. Semavi Eyice "mermer çerçevesi bir kapı" ifadesini kullanırken<sup>(9)</sup>, Yıldız Demiriz ve diğer bazı araştırmacılar "asmakapı"<sup>(10)</sup> tabirini kullanmışlardır. Kapının bir tak (kemer) şeklinde olmasından dolayı, bu tür kapılara eskiden beri takkapı dendiği de bilinmektedir<sup>(11)</sup>.

Yapının etrafı açık olduğu halde böyle bir kapıya niçin ihtiyaç duyulduğu, bu kapıların türbelerde bulunmasının anlamı ve yapıdaki pratik görevleri konusunda kaynak ve araştırmalarda herhangi bir açıklayıcı bilgiye rastlanmamaktadır. Bu soruya cevap teşkil edebilecek ihtimalleri şöylece sıralayabiliriz:

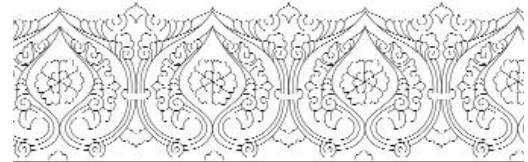
Osmanlı türbe mimarisinde takkapı uygulamasının ilk defa görüldüğü Eyüp'teki Hançerli Fâtıma Sultan Türbesi'nde (1533), kare planlı yapının sütun aralıkları, iki yanda 124 cm. yüksekliğinde mermer bloklarla sınırlandırılmış, kalan açıklıklar ise lokma demirli şebekelerle kapatılmıştır. Bu durumda, türbenin yanlarında taş duvar bulunmakla birlikte, demir şebekelerden bir duvar oluşturulduğundan, içeriye girişin sağlan-

cağı bir kapıya ihtiyaç duyulmuştur. Ancak Sultanahmet'teki İskender Paşa Türbesi'nde (1515) olduğu gibi bu kapı demir şebekelerle de sağlanabileceken, böyle yapılmayıp, girişin mermer söveli bir takkapı şeklinde meydana getirilmiş olması ilgi çekicidir.

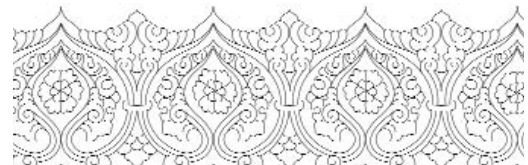
Pulak Mustafa Paşa, Paşazâdeler ve Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi türbelerinde ise bina ayaklarının arası belli seviyeye kadar yükselen mermer şebekelerle çevrildiğinden, türbenin harimi bu şebekelerle sınırlandırılmıştır. Şebekelerden içeri girilebilmesi için türbenin bir yanına kapı açıklığı bırakılmış ve bu açıklık da tak şeklinde bir kapıyla kavuşturulmuştur. Bu yapılarda her ne kadar türbenin yanları açık bırakılmış ise de mahremiyet sınırları, demir veya mermer şebekelerle belirtilmiştir. Adabımuâşeret ve orada yatan kişi veya kişilerin ruhanîyetlerine hürmet gereği, herhangi bir hareme ancak ora-



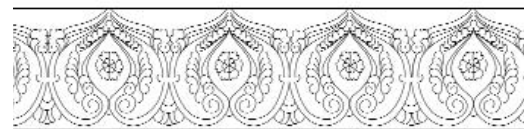
(a)



(b)



(c)



(d)

Resim 03; Eyüp'teki çardaklı türbelerde yaygın bir şekilde görülen hacet kapısı taç bezemesi ayrıntısı.

Şekil 14; a,b,c,d Hacet kapılarının taç bezemelerinin karşılaştırması

nın kapısından içeri girilmesi gerektiğinden ötürü, bu türbelere de girişi sağlayacak birer kapının açılması uygun görülmüştür. Burada asıl dikkati çeken husus, kapının diğer mermer şebekelerle aynı seviyede tutulmayıp, daha yüksekçe ve bir minber kapısı gibi tak şeklinde olmasıdır.

Sözü edilen sebeplere ek olarak bu kapıların, buldukları yapıya estetik bir zenginlik kazandıracığı düşüncesiyle, türbeye böyle bir kapının konulmuş olması, mimarî bir çözüm olarak yorumlanabilir.

Bütün bunların yanı sıra açık türbelerdeki takkapıların, birer hacet penceresi görevi üstlendiği de görülmektedir. Türbe mimarisinin önemli unsurlarından birisi olan, muvacehe veya niyaz penceresi olarak da adlandırılan hacet pencerelerinin İstanbul'da ilk özgün örneğine Aşıkpaşazâde Türbesi'nde (1484?) rastlanmaktadır<sup>(12)</sup>. Bu tarihten itibaren hacet pencereleri, tekkelerde ve bilhassa din ulularının mezar yapılarında, önemli derecede yaygınlık kazanmıştır. Çoğunlukla bu pencereler, manevî huzurlarında durularak edilen duaların, Allah tarafından kabul göreceği ümidi taşıyan kimselerin türbelerinde bulunmaktadır. Hacet pencereleri, türbelerin dış cephelerinde, önünde ziyaretçilerin durarak Fatıha okuyup dua ettikleri niyaz pencereleridir<sup>(13)</sup>. Bu pencerelere, huzurda durduğundan ötürü muvacehe, dilek veya niyazda bulunulduğundan dolayı da niyaz veya hacet penceresi adı verilmektedir. Bu pencerelerin en tipik örneği, son şekli Sultan I. Ahmed tarafından verilmiş olan Halid b. Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî Türbesi'nin ziyaret bölümü ile cami arasındaki duvarda görülmektedir.

Tekrar başa dönecek olursak, bahsi geçen mimarî unsura asmakapı denilme sebebinin, etrafı açık bulunan takkapıların, dikili durabilmesi için bina ayakları arasındaki gergi demirlerine bağlandığı ve böylece asılı durduğu kanaatine dayandığı sanılmaktadır. Ancak bahsi geçen kapılar gerçekte gergi demirlerine bağlı olmayıp, bir minber kapısı gibi, bağımsız bir şekilde ayakta durmaktadırlar (R.09, 11). İki mermer söve, yekpare bir mermer kemerle birbirine bağlanarak müstakil bir tak oluşturduğundan, bu kapılara takkapı denmesi asmakapı denilmesinden daha uygun görünmektedir. Ancak, bahsi geçen çardaklı türbelerin etrafı açık olduğundan bu

yapılarda pencere, dolayısıyla hacet penceresi de bulunmamaktadır. Hacet penceresi bulunmayan açık türbelerde, bu görevi mezkur kapıların üstlendiği göz önünde bulundurulursa, bu kapılara asmakapı veya takkapı yerine "hacet kapısı" denilmesinin daha uygun olacağı akla yatkın gelmektedir. Hacet dilemek için önünde durularak niyazda bulunulan kapılara halk arasında bir darbimesel olarak "hacet kapısı" denildiği bilinmektedir<sup>(14)</sup>. Hatiplerin, hutbe okumak üzere, minber kapıları önünde durarak dua okuduktan sonra girdikleri hatırlanacak olursa, şekil bakımından benzerlik gösteren bu takkapıların fonksiyon bakımından da benzeştiği görülmür.

Bu çalışmanın incelediği önemli unsurlardan birisi de bahsi geçen kapıların taç bezemeleridir. Eyüp'teki açık türbelerden dördünün taç bezemeleri, ilginç bir şekilde hemen hemen birbirinin aynı olan bir kompozisyonu tekrarlamaktadır (Şk.14). Bu türbelerden sadece birisi, çardaklı olmayıp üstü açık bir şekilde tertip edilmiştir.

Birbirleriyle benzerlik arz eden hacet kapıları, ince birer kaval ve oluk profilli silme ile çerçevelemiştir. Söveleri birbirine bağlayan yay kemerli yekpare takın üstünde yatık dikdörtgen biçimde bir kitâbelik yer almaktadır. Bu kitâbeliğin üstünde ise enlemesine gelişen nebâtî karakterli rumî nakışlar -ki bazı araştırmacılar bu motiflere palmet demektirler- ve gülbezeklerden oluşan bir alınlık bezemesi, kapıyı taçlandırmaktadır. Taç bezemesini oluşturan kompozisyon, biri kuşbağışı diğeri profilden görülen, iki çiçeğin dipden birbirine bağlanarak münavebeli bir şekilde yan yana dizilmesiyle meydana getirilmiştir (Şk.14-15, R.03). Bu nakışları bazı araştırmacılar tomurcuk dizisi veya palmet frizi olarak adlandırmaktadırlar<sup>(15)</sup>. Ancak otantik kaynaklarımızda palmet adına hiç rastlamadığımızdan dolayı, bu işin araştırmacıları ve aynı zamanda uygulayıcıları olarak, nakışları adlandırırken ustalarımızdan öğrendiğimiz prensipler doğrultusunda öze dönük tercihler yapmayı uygun gördük.

Çiftgelinler, Pulak Mustafa Paşa ve Paşazâdeler türbelerinin kapı alınlıkları birbirinden farklı olmakla birlikte, Hançerli Fâtıma Sultan, Ayas Paşa, Defterdar Mahmud Çelebi ve Mustafa Ağa türbelerinin kapı be-

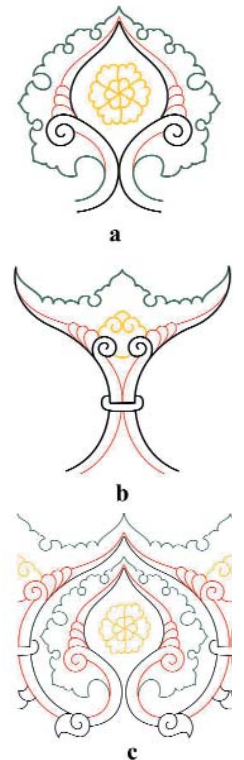
(12) Baha Tanman, "Aşıkpaşa Külliyesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, I, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay., İstanbul 1993, 368.

(13) Baha Tanman, "Hacet Penceresi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XIV, İstanbul 1996, s. 435-438.

(14) Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, YEM Yay., İstanbul 1995, s. 191.

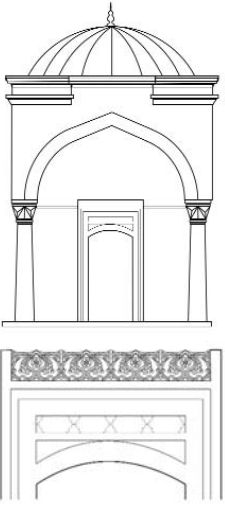
(15) Eyice, "Eyüpsultan Semtinde Tarih ve Sanat Tarihi", s. 20; Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, s. 29;

Şekil 15.a,b,c Taç bezemelerinin çözümlemesi



(16) Haskan, bu kitabeyi şöyle okumuştur: "Vezir-i A'zam'ın yetim-i dehri / Mehmed ibn İbrahim Paşa / (...) için oldu tarih / Makâm-ı pür-nûr İbrahim Paşa" (*Eyüpsultan Tarihi*, s. 173).

(17) Semavi Eyice, burada yatan kişinin Candarlı İbrahim Paşa-zâde Mehmed Bey olduğunu söylemekte ve 939'da ölen kızlarının da burada yattığını belirtmektedir. Ancak bugün türbede iki sanduka bulunmaktadır ("Eyüpsultan Semtinde Tarih ve Sanat Tarihi", *Tarih Kültür ve Sanatıyla II. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler 8-10 Mayıs 1998*, İstanbul 1998, s. 20).



Şekil 01; Hançerli Fatıma Sultan Türbesi giriş cephesi.

Şekil 02; Hançerli Fatıma Sultan Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.

Resim 04; Hançerli Fatıma Sultan Türbesi genel görünüşü.

Resim 05; Hançerli Fatıma Sultan Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.



zemeleri hemen hemen birbirinin aynıdır. Bu bezemelerin çizim esasları ve nakış düzenlemeleri aynı şekilde tertip edilmiş olmakla birlikte ölçü ve ayrıntılarda bazı küçük farklılıklar görülmektedir. Bu tarz bezemenin görüldüğü ilk örnek Hançerli Fâtıma Sultan Türbesi olup 1533 tarihlidir. Son örnek ise 1587 tarihli Mustafa Ağa Türbesi'dir. Bu iki yapı arasında yaklaşık yarım asırlık bir zaman farkı bulunmaktadır. Bu bezemeleri gerçekleştiren kişinin, aynı taş ustası olduğunu söylemek zordur. Ancak Hançerli Fâtıma Sultan, Ayas Paşa ve Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi türbelerinin aynı elden çıkmış olmaları muhtemel görünmektedir. Hançerli Fâtıma Sultan Türbesi'nin taç bezemesinin kalıbı boydan biraz basıkça olmasına karşılık Ayas Paşa ve Nazlı Mehmet Paşa türbelerinin bezeme kalıpları aynıdır. Mustafa Ağa Türbesi'nin kapı taç bezemesi, desen ve işçilik bakımından diğer örnekler göre daha başarısız görünmektedir. Eyüp dışındaki Fâtıma Hanım Sultan (Duhterzâde-i Rüstem Paşa) Türbesi (1589, Şehzadabaşı'nda) ve Şehzade Mahmud Türbesi (1604)'nde (Şehzadabaşı'nda) ise üçgen alınlıklar kullanılmış olup birbirinden tamamen farklı kompozisyonlarla bezenmişlerdir. Eyüp'teki son devir açık mezar yapılarından İzzet Efendi (1889) ve Hatice Canan Hanım (1907) türbelerinde ise takkapıları biraz abartılarak, dönemin üslubuna uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu türbelerin takkapıları üslup bakımından, incelediğimiz yapılardan tamamen farklı özellikler taşıdığı için, hacet kapılarından ayrı olarak çalışılması gereken müstakil bir konu olduğunu düşünmekteyiz. Şimdi Eyüp'teki, hacet kapısı bulunan çardaklı türbelere etraflıca bir göz atalım:

**Hançerli  
Fâtıma Sultan Türbesi**  
**İnşa Tarihi** : 939/1533  
**Bânîsi** : Bilinmiyor  
**Mimarı** : Bilinmiyor  
Eyüp'te, Ebû Eyyûb el-En-

sârî hazîresinin Bostan İskeleyi Sokağı tarafında yer alan Hançerli Fâtıma Sultan Türbesi, Sultan II. Bâyezid'in oğullarından Şehzâde Mahmud'un kızı Hançerli Fâtıma Sultan adına 939/1533 yılında yaptırılmıştır (R.04).

Türbenin hacet kapısındaki kitâbe çok aşınmış olduğundan tam olarak okunamamakla birlikte<sup>(16)</sup> Mehmed b. İbrâhim Paşa'nın ismi seçilebilmektedir<sup>(17)</sup>. İçeride bulunan kitâbesiz kabir, Mehmed b. İbrâhim Paşa'ya ait olmalıdır. Hançerli Fâtıma Sultan'ın baştaşındaki kitâbeye göre, türbeyi 939/1533 yılına tarihlemek mümkündür.

Kenar uzunluğu 402x402 cm. olan, kare plan üzerine kurulmuş türbe, etrafı açık dört sütun üzerine oturan bir kubbeden ibarettir. Türbenin sokağa bakan giriş cephesinde, taç bezemeli ve kitâbeli bir hacet kapısı yer almaktadır (Şk.01). Sütunlar birbirine mümas kemerlerle bağlanmıştır. Kubbeyi taşıyan sütunlar, gergi demirleriyle tahkim edilmiş olup, kemer açıklıkları lokma demirli şebekelerle kapatılmıştır. Yanlarda sütun aralıkları 124 cm. yüksekliğinde, içlerine 72,5x108 cm. ölçülerinde yatık dikdörtgen pencereler açılmış mermer bloklarla kapatılmıştır. Mezkur pencereler de lokmalı demir şebekelidir. Kesme kefeki taşından örülen beden duvarı, köşelerden kırılarak sekizgen kasnağı meydana getirmiştir. Oluk ve kaval silmeli saçaktan sonra, kutru biraz içeri çekilmiş olan kubbeye geçilmiştir.

Dış ölçüleri 226x125 cm., açıklık ölçüleri 180x83 cm. olan hacet kapısının üstünde nebâfi karakterli rumî nakışlardan müteşekkil bir taç bezemesi bulunmaktadır (R.05). Rumî bezemeler enlemesine katlamalı olarak gelişmektedir (Şk.02). Dört tarha ayrılmış olan kitâbe, celi sülüs hatla girift bir şekilde yazılmıştır. Söveler yekpare mermerden yay kemerle birbirine bağlanmış, kemer koltukları ise masif bir şekilde yükseltilmiştir.

Hançerli Fâtıma Sultan Türbesi, İstanbul'daki hanedan türbeleri arasında, etrafı açık çardaklı ve hacet kapılı ilk türbe olup, kendisinden sonraki bazı türbelere şekil itibarıyla örnek teşkil etmiştir. İlk olarak bu türbede karşılaştığımız hacet kapısı, daha sonraki açık türbelere öncülük etmiştir.

**Pulak Mustafa Paşa Türbesi (1534)****İnşa Tarihi** : 940/1534?**Bânîsi** : Bilinmiyor**Mimarı** : Bilinmiyor

Pulak Mustafa Paşa Türbesi, Eyüp Sultan Camii'nin kible istikametindeki hazirenin meydana bakan tarafında yer almaktadır (R.06). Bu türbe Kanunî Sultan Süleyman dönemi kaptan-ı deryalarından Pulak Mustafa Paşa adına, Paşa'nın 1534 tarihinde vefatından sonra yaptırılmıştır<sup>(18)</sup>. Türbede, ilk yapıldığı zamana ait inşa kitabesi bulunmayıp, iki tamir kitabesi yer almaktadır. Tak kapısının aynasındaki tamir kitabesi şöyledir (R.07)

تاریح تعمیر با ید متولی وقف محمد طاهر سنه ۱۲۳۴ هـ

Târîh-i ta'mîr bâ yed-i mütevellî-i vakıf Mehemmed Tâhir. Sene 1234 (1819) Zilkade.

Pulak Mustafa Paşa'nın simidî sarıklı (haseki kavuklu) şâhidesinde "Pulak Mustafa Paşa Kasım Beğ oğlu/ Bir dâne idi Osmanî / Bu yıl içinde hükm-i Yezdânî / Hâke düşürdü nice ebdânî"

Kuzeydeki ayaktaşında ise "Edeb ehli ziyâde mir-dem idi/ Tac-ı bahtı olurdu erzani/ Sağ olanı yezdi emân gelüb de / Diyelerdi bu mağfureti kânî / Nidelim âhreti ana menzil/ Buluben hoş-rika-i Rahmânî/ Dedi târihi elf-i kamet ile / Girdi cennete Bekir Beğ hani 992 (1584)"<sup>(19)</sup>.

Türbede üç mermer sanduka yer almaktadır. Bunların kitabeleri tamirler sırasında yer değiştirdiğinden hangi kabrin kime ait olduğu tam olarak kesinlik taşımamaktadır. Güneydeki kabrin baştaşında Kasım Bey oğlu Pulak Mustafa Paşa'nın adı yazılı iken ayaktaşında Bekir Bey'in ismi zikir olunmaktadır. Pulak Mustafa Paşa'nın baş şâhidesinde "Pulak" adı açık bir şekilde yazılmış olmasına rağmen bu kelime kayıtlara Balak, Bulak, Palak, Plak ve Pulak isimleriyle çeşitli şekillerde geçmiştir<sup>(20)</sup>.

Kenar uzunlukları 220 cm.lik sekizgen plana sahip olan türbe, kesme taştan sekiz paye üzerine bina edilmiştir. Türbenin üstü, sekizgen kenarlı sağır kasnak üzerine oturan, sekiz kenarlı tonoz kubbe ile örtülmüştür. Profilli silmelerle kademelendirilen payeler, mürekkep kemerlerle birbirine kavuşturulmuştur. Payelerin arası alt kotta 85 cm. yüksekliğinde bir mermer şebeke ile kapatıl-



mıştır. Mermer şebeke, onikigen şekillerin kesişmesiyle meydana getirilmiştir. Türbenin kuzey cephesindeki ayaklar arasında 280 cm. yüksekliğinde bir takkapı yerleştirilmiştir (Şk.03).

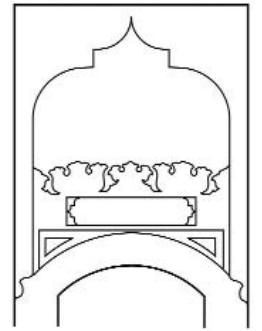
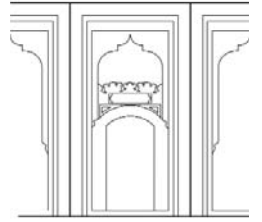
Açıklık ölçüleri 90x205 cm. olan kapının üstünde çok sade bir şekilde tertip edilmiş rumîli bir taç bezemesi bulunmaktadır. Kapının taç kısmı zeminsiz oyulan rumîlerle, dandanlı bir şekilde teşekkül ettirilmiştir (R.07, Şk.04). Taç bezemesinin altında yer alan tek haneli tarh içine celi sülüs hatla yazılmış tamir kitabesinden, bu takkapının tamir sırasında konulduğu anlaşılmaktadır (R.07). Daha evvelce burada bir kapının bulunup bulunmadığı anlaşılamamıştır. Eğer burada daha önce böyle bir hacet kapısı var idiyse, bu kapının taç bezemelerinin şimdiki gibi mi, yoksa Hançerli Fâtıma Sultan Türbesi'ndeki gibi mi olduğu konusunda da bizi aydınlatacak yeterli delile ulaşılamamıştır.

Netice itibarıyla, tamirler sırasında tadile uğramış olmakla birlikte, daha evvelce de bu türbede bir hacet kapısının bulunduğu tahmin edilmektedir. Günümüzdeki şekliyle türbenin kapısı, düzenleme ve bezeme özellikleri bakımından diğer çardaklı türbelerden ayrılık göstermektedir.



Resim 06; Pulak Mustafa Paşa Türbesi genel görünüşü.

Resim 07; Pulak Mustafa Paşa Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.



Şekil 03; Pulak Mustafa Paşa Türbesi giriş cephesi.

Şekil 04; Pulak Mustafa Paşa Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.

(18) Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, s. 205.

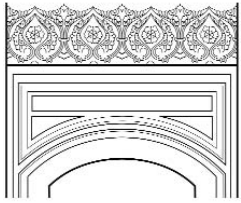
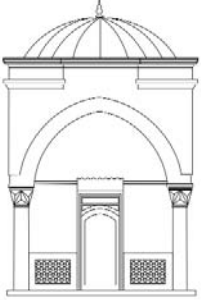
(19) Farklı okunuşlar için bkz. Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, s. 22; Tülin Çoruhlu, "Eyüp Sultan ve Çevresindeki Hazirelerde Bulunan Hançerli Lahitler ve Taş Sandukalar", *I. Eyüpsultan Sempozyumunu Tebliğler*, Eyüpsultan Belediyesi Yay., İstanbul [1997], s. 48; Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, s. 205.

(20) Farklı okunuşlar için bkz. Mehmed Süreyya, *Sicillî Osmanî*, IV, (Haz. Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1204; Eyice, "Eyüpsultan Semtinde Tarih ve Sanat Tarihi", s. 21; Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, s. 22; Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, s. 205.

Resim 08; Ayas Mehmed Paşa Türbesi genel görünüşü.

Resim 09; Ayas Mehmed Paşa Türbesi hacet kapısı içten görünüşü.

Resim 10; Ayas Mehmed Paşa Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.



Şekil 05; Ayas Mehmed Paşa Türbesi giriş cephesi.

Şekil 06; Ayas Mehmed Paşa Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.

(21) Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, II, s. 342.

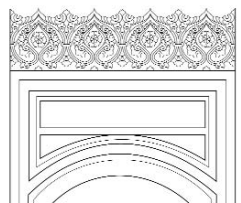
(22) Saatçi, "Sinan'ın Mimar-başı Olarak Eyüp'teki İlk Eseri", s. 58-63.

Resim 11; Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi Türbesi genel görünüşü.

Resim 12; Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.

Şekil 07; Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.

Şekil 08; Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi Türbesi giriş cephesi.



### Ayas Mehmed Paşa Türbesi (1539)

**İnşa Tarihi** : 940/1539

**Bânîsi** : Bilinmiyor

**Mimarı** : Mimar Sinan

Ayas Mehmed Paşa Türbesi, Eyüpsultan Camii'nin Bostan İskelesine açılan kapısının yanında, hazire içerisinde bulunmaktadır (R.08). Sultan II. Bâyezid zamanında devşirilerek saraya alınan Ayas Mehmed Paşa, Kanunî Sultan Süleyman zamanında veziriazamlığa kadar yükselmiştir<sup>(21)</sup>. Ayas Mehmed Paşa'nın türbesi, Mimar Sinan'ın sermimar olduktan sonra gerçekleştirdiği Eyüp'teki ilk eseridir<sup>(22)</sup>.

Kenar ölçüleri 410x410 cm.lik kare plan üzerine kurulmuş olan türbe, etrafı açık, dört sütun üzerine kondurulmuş bir kubbeden ibarettir. Türbenin Eyüpsultan Camii avlu kapısına bakan giriş cephesinde, rumî desenli taç bezemesine sahip bir hacet kapısı yer almaktadır (Şk.05). Türbenin bulunduğu hazire duvarına da yuvarlak kemerli bir hacet penceresi açılmıştır (R.08). Baklava başlıklı mermer sütunlar, birbirine sivri kemerlerle bağlanmıştır. Kubbeyi taşıyan sütunlar gergi demirleriyle tahkim edilmiş olup, sütun araları, değişik hendesi kompozisyonlardan oluşan 78 cm. yüksekliğindeki mermer şebekelerle kapatılmıştır. Kesme kefeki taşından örülen beden duvarları, köşelerden kırılmak

suretiyle sekizgen bir kasnakla kubbeye geçilmiştir. Türbede Ayas Mehmed Paşa'ya ait üstü açık bir mermer sanduka bulunmaktadır.

Açıklık ölçüleri 64x160 cm. olan, 106.5x230 cm. ebadındaki hacet kapısının söveleri, yekpare mermerden yay kemerle birbirine bağlanmıştır. Tek satırlık kitâbede, celi sülüs hatla:

"افضل الذكر لا اله الا الله محمد رسول الله المؤمن حي في الدارين"

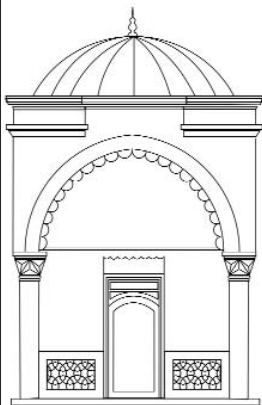
ibaresi yazılmıştır. Kemer koltuklarına birer yaprak ve hatayî nakış işlenmiştir. Kitabenin üstünde nebâtî karakterli rumî nakışlarından müteşekkil bir taç bezemesi bulunmaktadır. Rumî bezemeler enlemesine, katlamalı olarak gelişmektedir (R.10). Taç bezemesini oluşturan kompozisyon, biri kuşbakışı diğeri profilden bakılan iki çiçeğin münavebeli olarak dizilmesiyle meydana getirilmiştir (Şk.06). Bu kompozisyon daha önce Hançerli Fâtma Sultan Türbesi'nde görülen taç bezemesinin küçük farklılıklarla tekrarıdır.

### Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi (1540)

**İnşa Tarihi**: 947/1540

**Bânîsi** : Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi

**Mimarı** : Mimar Sinan



Defterdar Nazlı Mahmud Çelebi Türbesi, kendi adını verdiği semtte Çömlekçiler civarında Defterdar Caddesi üzerindedir. Kanunî Sultan Süleyman dönemi baş defterdarlarından olan Mahmud Çelebi aynı zamanda hattat olup Şeyh Hamdullah'ın talebelerindedir<sup>(23)</sup>. Mahmud Çelebi'nin türbesi, ihata duvarıyla çevrilmiş camiinin güneyindeki hazirede yer almaktadır (R.11). Mimar Sinan tezkirelerinde adı kayıtlı olmamakla birlikte Defterdar Camii'nin yapılışı sırasında Mahmud Çelebi hayatta iken Mimar Sinan tarafından yapıldığı düşünülmektedir<sup>(24)</sup>. Mahmud Çelebi'nin vefat tarihi, kabir taşına 953/1546 olarak yazılmıştır.

Kenar uzunlukları 435x435 cm. ölçülerinde kare plan üzerine kurulmuş olan türbe, etrafı açık, dört mermer sütun üzerine oturtulmuş bir kubbeden ibarettir. Kare plandan kubbeye geçiş, sekizgen kasnakla sağlanmıştır. Kesme kefeki taşıyla inşa edilmiş olan türbe, baklava başlıklı sütunların, dendanlı sivri kemerlerle bağlanmasıyla teşekkül ettirilmiştir. Türbeye giriş, kuzey cephesindeki takkapıdan yapılmaktadır (Şk.07). Kubbeyi taşıyan sütunlar gergi demirleriyle tahkim edilmiş olup, sütun aralıkları, değişik hendsî kompozisyonlardan oluşan 80 cm. yüksekliğindeki mermer şebekelerle kapatılmıştır. Harimi sınırlandıran şebekeler, geniş ölçüde zarar görmüş olup yalnızca giriş cephesindeki sağlam kalabilmiştir. İki yanlardaki şebekelerin yarısı, girişin karşısındakilerin ise tamamı yok olmuştur. Türbede Defterdar Nazlı Mahmud Çelebiye ait üstü açık bir mermer sanduka bulunmaktadır. Sandukanın kitabeleri de kırılmış olup bugün yerinde bulunmamaktadır. Elimize geçen fotoğraflardan, sandukanın kırık şâhidesinde "Defterdar Mahmud Çelebi Efendi Ruhuna Fatih Sene 953/1546" ibaresinin yazılı olduğu anlaşılmaktadır<sup>(25)</sup>.

Açıklık ölçüleri 68x169 cm. olan 106x248 cm. ölçülerindeki hacet kapısının söveleri üzerinde, yay kemerli yekpare mermerden bir taç vardır (Şk.07). Tek satırlık kitâbede, celi sülüs hatla:

" لا اله الا الله الملك الحق المبين محمد رسول الله صادق الوعد الامين "

ibaresi yazılıdır. Kemer koltuklarına birer yaprak ve çiçek nakışı işlenmiştir. Kitabenin üstünde nebâtî karakterli rumî nakışlarından müteşekkil bir taç bezemesi bulunmaktadır (R.12). Rumî bezemeler enlemesine

katlamalı olarak gelişmektedir. Taç bezemesini oluşturan kompozisyon, biri kuşbakışı diğeri profilden görülen iki yaprak ve çiçeğin münavebeli olarak dizilmesiyle meydana getirilmiştir (Şk.08). Bu kompozisyon daha önce Hançerli Fâtma Sultan ve Ayas Paşa türbelerinde görülen taç bezemelerinin küçük farklılıklarla tekrarı niteliğindedir (Şk.14).

#### Paşazâdeler Türbesi (xvi. yy. sonu)

<b>İnşa Tarihi</b>	: (XVI. yy. sonu)
<b>Bânîsi</b>	: Bilinmiyor
<b>Mimarı</b>	: Mimar Sinan?

Paşazâdeler Türbesi, Eyüp Sultan Camii'nin kible istikametindeki hazirede, musalla kapısının yanında bulunmaktadır (R.13). Bu türbenin kim tarafından ve kimin adına yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Mimar Sinan tezkirelerinde adı geçen, Eyüp'teki Mehmed Paşa Evladı ve Siyavuş Paşa Evladı türbelerinin hangi yapılar olduğu konusu, henüz açıklığa kavuşturulamamıştır. Şehzâdeler isimlendirmesi ise sağlam temele dayanmayan bir rivayetten öte geçmemektedir. Zira burada yatanların kim oldukları, şehzade iseler kimin şehzadesi oldukları yeterince açıklanamamaktadır. Yıldız Demiriz, kitabında bu türbeyi "İsimsiz Açık Türbe" olarak tanıtmıştır. Türbede herhangi bir kitabe bulunmamaktadır<sup>(26)</sup>. Türbenin hariminde, haseki kavuklu üç şâhidesi ve ayak taşı bulunan, geniş bir mermer sanduka yer almaktadır. Bu şâhidelerde kitâbe bulunmadığından türbede yatan kişilerin kimlikleri

(23) Muhittin Serin, *Hattat Şeyh Hamdullah, Hayatı Talebeleri Eserleri*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1992, s. 67.

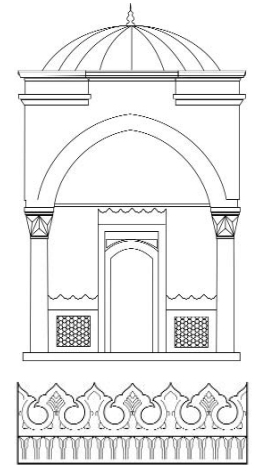
(24) Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, s. 42, 148.

(25) Serin, Hattat Şeyh Hamdullah, *Hayatı Talebeleri Eserleri*, s. 67.

(26) Semavi Eyice, "Eyüpsultan Semtinde Tarih ve Sanat Tarihi", s. 21; Zeki Sönmez, *Sinan İle İlgili Tarihi Yazmalar Belgeler*, MSÜ Yay., İstanbul 1988, s. 72; Aptullah Kuran, "Mimar Sinan'ın Türbeleri", *Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, I, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay., İstanbul 1988, s. 223; Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, s. 45.

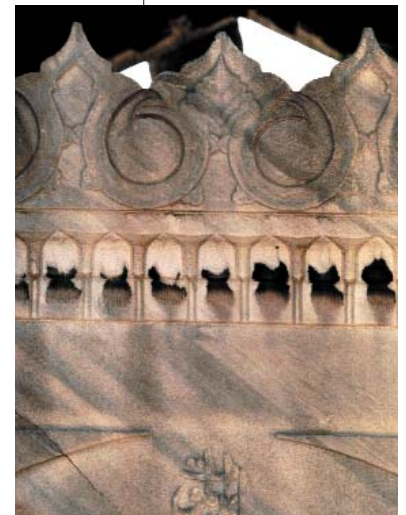
Şekil 09; Paşazâdeler Türbesi giriş cephesi.

Şekil 10; Paşazâdeler Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.



Resim 13; Paşazâdeler Türbesi genel görünüşü.

Resim 14; Paşazâdeler Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.



(27) Yıldız Demiriz, "Eyüp'te Az Tanınmış İki Türbe Hakkında" *Sanat Tarihi Yıllığı*, XI, İstanbul 1981, s. 37-57; Demiriz, *Eyüp'de Türbeler*, s. 25-28.

de bilinmemektedir. Bu türbenin, Mimar Sinan'ın tezkirelerinde geçen Siyavuş Paşa veya Mehmed Paşa'nın evlatları için yapılan türbelerden birisi olduğunu var sayarak, şimdilik kaydıyla bu türbeyi "Paşazâdeler Türbesi" olarak adlandırmayı uygun gördük.

Kenar uzunlukları 335x335 cm. olan kare planlı türbe, dört mermer sütun üzerine, kesme kefeki taşıyla bina edilmiş olup, kubbeyle on iki kenarlı sağır kasnak ile geçilmiştir. Sütunlar birbirine mümas kemerlerle bağlanmıştır. Basık kubbenin kasnağı dendanlı tepelik nakışlarıyla taçlandırılmıştır. Sütunların arası alt kotta 94 cm. yüksekliğinde değişik hendesi şekillerle meydana getirilmiş bir mermer şebeke ile kapatılmıştır. Türbenin doğu cephesindeki ayaklar arasına, açıklığı 62x170 cm. olan 106x230 cm. ölçülerinde bir takkapı yerleştirilmiştir (R.13, Şk.09).

Hacet kapısının üstünde, sade bir şekilde tertip edilmiş dendanlı taç bezemesi yer almaktadır. Kitabelik tarhi bulunmayan takkapı, diğer örneklerden farklı olarak oluk ve kaval silmelerle değil, bir sıra mukarnas dizisiyle çerçevesizdir. Kemerin dış yüzüne celi sülüs hatla kabartma olarak "اه الموت" ibaresi yazılmıştır (R.14).

Umumi manzarası itibariyle diğer çardaklı türbelerden farklı bir karakter arz eden Paşazâdeler Türbesi, hacet kapısıyla da bu farklılığı ortaya koymaktadır. Türbe kapısı sade, kendi içerisinde uyumlu fakat, bezeme programı yönüyle diğer örneklerden ayrılık göstermektedir (Şk.10).

#### Çiftegelinler Türbesi (1520?)

**İnşa Tarihi** : 926/1519-1520?

**Bânisi** : Bilinmiyor

**Mimarı** : Bilinmiyor

Çiftegelinler Türbesi, Eyüp Sultan Cami'nin dış avlusunun kuzeyindeki hazirede yer almaktadır (R.15). Kim veya kimlere ait olduğu kesin olarak bilinmeyen bu türbeye Çiftegelinler adını verenler de vardır. Plan bakımından dönemin diğer mezar yapılarından bariz bir şekilde ayrılan yapı, alışılmadık bir profil sergilemektedir. Türbede medfun olan kişilerin isimleri de türbenin planı gibi ilgi çekicidir. Bunlardan en eski olanı 926/1519-1520 tarihini taşıyan mezar olup Mihr-i Han-ı Şehrade'ye aittir<sup>(27)</sup>.

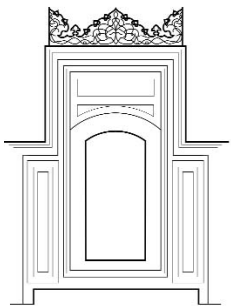
İki katlı olarak tasarlanmış olan yapı sekizgen plan üzerine bina edilmiştir. Alt kat kesme taşla örülmüş olup serdap niteliğindedir. Üst kat ise mermer şebekelerle çevrilmiş bir açık türbe niteliğindedir. Üst kat ayrıca örtülmeyip çardaksız açık türbe şeklinde düzenlenmiştir. Türbenin girişi güneyden verilmiş olup abidevi bir taç kapı şeklindedir. Bursakemerli bir alt kat girişinin üzerine, merdivenle çıkılan taç kapılı bir üst kat girişi yapılmıştır (R.15). Kapı söve, kemer ve kitabeliği yeşil breşten, kapının dış çerçevesi ve taç bezemeleri beyaz mermerdendir. Kapı zengin profilli silmelerle çerçevesiz olup, taç bezeme bu çerçevenin dışında bırakılmıştır. Kitabelikte celi sülüs hatla yazılmış, Hattat Hamid Ayaç'a (1891-1982) ait bir dua kitabesi bulunmaktadır. Kapının taç kısmında ise klasik devir öncesi bezeme özellikleri taşıyan rumî kompozisyon yer almaktadır (R.16). İki yarım zülfe ve kubbenin oluşturduğu taç bezemesinin etrafını geçmeli bir kenarlık sınırlamaktadır. Kompozisyon, enlemesine gelişen simetrik esasa dayalı bir çatı üzerine kurulmuştur (Şk.11).

Mimari özellikleri bakımından nevi şah-

Resim 15; Çiftegelinler Türbesi genel görünüşü.

Resim 16; Çiftegelinler Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.

Şekil 11; Çiftegelinler Türbesi giriş cephesi ve taç bezemeleri.





sına münhasır bir yapı olan Çiftgelinler Türbesi, ölçüleri bakımından abidevi boyutlara ulaşan taç kapısıyla dikkat çekmektedir. Çardaklı türbelerin kapılarıyla kıyaslandığında bu türbenin kapısının, hacet kapıları gibi sembolik değil, abidevi bir taç kapı olduğu görülmektedir (R.15, Şk.11).

#### Mustafa Ağa Türbesi (1587)

<b>İnşa Tarihi</b>	: 995/1587
<b>Bânîsi</b>	: Mustafa Ağa
<b>Mimarı</b>	: Bilinmiyor

Mustafa Ağa Türbesi, Eyüp Sultan Camii'nin kible istikametindeki hazirede musalla avlusunun önünde bulunmaktadır (R.17). Kitabesinden anlaşıldığına göre, hazinedarlar reisi olan Mustafa Ağa, türbesini hayatta iken yaptırmıştır. Âsârî'nin düşürdüğü tarih beyti ve kitâbedeki tarih rakamından, türbenin 995/1587 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. İki satır halinde dört hanelik tarh içine celi talik hatla yazılmış olan kitâbede şu ifadeler yer almaktadır (R.18):

مصطفى اغا رئيس الحازنين اول عقل باق  
دار عقبي منزلن قلدى حياتنده بنا  
روضه سنه زاير قد سيلر اثارى كلوب  
ديد يلى تاريخ اوله يارين شفيعى مصطفى ٩٩٥

“Mustafa Ağa Reîsü'l-hâzinîn ol akl-ı pâk / Dâr-ı ukbâ-yı menzilin kıldı hayatında binâ

Ravzasına zâir-i kudsîleri Âsârî gelüp/  
Didiler târih ola yarın şefî'i Mustafa 995/1587

Kitabede, beytin başında ve sonundaki “Mustafa” kelimelerinin farklı yazıldığı görülmektedir. Bu durumun, kafiye veya ebced hesabından kaynaklandığı sanılmaktadır.

Kenar ölçüleri 393x393 cm. olan kare plan üzerine kurulmuş olan türbe, örtüsüz olarak bina edilmiştir. Türbenin cepheleri,



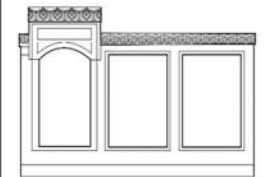
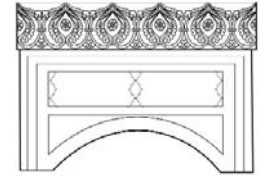
pencere açıklıkları şeklinde olup bu açıklıklar lokma demirli şebekelerle kapatılmıştır. Her cephede üçer açıklığın bulunduğu sanılan türbenin, bugün yalnızca giriş cephesi sağlam olarak ayakta kalabilmiştir. Türbenin girişi kuzey cephesinden verilmiş olup, cephedeki üç açıklıktan soldaki, takkapı şeklinde düzenlenerek türbeye giriş sağlanmıştır (R.17, Şk.12). Diğer cephelerden yalnızca kapının solunda bir pencere sağlam kalabilmiş olup kalan kısımlar yıkılmış, türbe hazireye karışmıştır. Günümüzde türbede Mustafa Ağa'nın kabri bulunmamaktadır.

Açıklık ölçüleri 95-98x205 cm. olan pencere sövelerinin üstünden geçen rumî bezemeli bir atkı ile türbe taçlandırılmıştır (R.17, Şk.12). İç ölçüleri 85.5x167 cm. olan kapının üstünde yekpare mermerden yay kemerli bir alımlık bulunmaktadır. Kemer koltukları rumî bezemelidir. 19x91 cm. ölçülerindeki iki satırlık kitabenin üstünde, kapının taç bezemesi yer alır (R.18). Buradaki bezemeler Hançerli Fatıma Sultan Türbesi ile başlatılan üslûbun son örneğini teşkil etmektedir (Şk.13). İşçilik bakımından selefleri kadar başarılı sayılmayan bu taç bezemesi ana hatlarıyla öncülerini takip etmekle birlikte ayrıntılarda bazı farklılıklar göstermektedir. Kapının silme düzenlemesi de öncekiler kadar özenli görünmemektedir.

Sonuç itibarıyla, Osmanlı türbe mimarisinde takkapı geleneğinin Eyüp türbeleriyle başlatıldığını söyleyebiliriz. Daha çok bu bölgede yaygınlık kazandığından bu kapıların Eyüp türbelerine has bir özellik olduğu söylenebilir. Penceresi bulunmayan açık türbelerde, hacet penceresi görevi üstlenen bu tür kapılara, fonksiyonuna uygun olarak “hacet kapıları” adının verilmesi önerilebilir.

Resim 17. Mustafa Ağa Türbesi genel görünüşü.

Resim 18; Mustafa Ağa Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.



Şekil 12; Mustafa Ağa Türbesi giriş cephesi.

Şekil 13; Mustafa Ağa Türbesi hacet kapısı taç bezemeleri.